

AN UNCOMPROMISING AWARENESS: STIMULATION AND SIMULATION IN OCTAVIAN PALER'S ARTICLES

Szilágyi (Szövérfi) Judit Mária

PhD Student, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureş

Abstract: The landscape of Romanian media during the period of communism is controlled and subject to the requirements and ideologies generated by the political power. In stark contrast, postcommunist media brings freedom of speech and expression. This paper examines the evolution of Octavian Paler's publications in the two historical periods by addressing the following topics: Politics, Axiology, culture and morality. We verify at the same time the evolution of tendencies that influenced the moralist Octavian Paler and the way he was stimulated by external events.

Keywords: stimulation, simulation, Octavian Paler, articles on political topics, uncompromising awareness

Presa în vremea comunistă se caracterizează printr-o permanentă prelucrarea a informațiilor, prin ascunderea adevărului și crearea unei false realități, prin crearea unei realități paralele, nefiind preocupată de adevăr, ci de „fardarea minciunii”¹. Statul comunist român își exercita controlul său asupra tuturor surselor comunicării în masă în virtutea rolului său de proprietar și îndrumător ideologic. Astfel și peisajul presei scrise va fi bântuit de teoria „spiralei tăcerii”², iar lectorul acestor produse media va fi manipulat de către formatorii de opinie, în cazul perioadei menționate, puterea totalitară. Despre propaganda comunistă și despre propaganda, în general, în presă, se realizează diverse studii, demonstrând că această formă de manipulare a existat și va exista, deoarece mijloacele de informare pot fi în mâna puterilor statului, sau în

¹ Ilie Rad, *Incursiuni în istoria presei românești*, Editura Accent, Cluj-Napoca, 2008, p.175.

² această teorie pentru prima dată este amintită de prolificul sociolog german Elisabeth Noëlle Neuman în anul 1974, în lucrarea „*Spiral of Silence: a Theory of Public Opinion*”, ulterior apărută în 2004 și în varianta română: *Spirala tăcerii. Opinia publică – învelișul nostru social* este tradusă de Vlad Cucu-Oancea și a apărut la Editura comunicare.ro, fiind disponibilă în librării începând cu anul 2004. În acest studiu autoarea prin teoria susținută propune un model interacționist de explicare a mecanismului psiho - sociologic al formării opiniei publice și al evaluării rolului mass-media în acest proces.

mâna puterilor financiare, sunt manipulative, „se ascunde sub informație, în spatele știrilor și statisticilor. [...] Mijloacele de informare, fie că sunt în mâna puterilor statului, fie în mâna puterilor financiare, vehiculează, precum o otravă secretă”³.

În schimb presa nouăzecistă va fi dominat de libertatea de opinie, care la nivelul presei va avea urmări majore, ca un simplu exemplu se va crește rapid și haotic titlurile și tirajele⁴, iar acesta cauzează setea de lectură a publicului larg, în urma restricțiilor impuse de regimul comunist, care au adus la acumularea numeroaselor frustrări și aspirații culturale neîmplinite. Astfel publicațiile postdecembriste capătă o altă coloratură prin simplul fapt că nu mai aparțin unei singure ideologii.

Totuși, foarte mulți analiști susțin că presa postdecembristă ajunge o presă de partid, influențată de partidele politice care au monopolizat mass-media.⁵ Acest mediu contextual pentru jurnalistul Octavian Paler devine un mediu stimulat, de a prezenta informațiile cât se poate de veridic, dar cunoscând psihologia umană, contextul cultural, politic și social se infiltrează în conștiința individului, astfel poate nu în mod în totalitate conștient, este influențat de aceste întâmplări colaterale.

Octavian Paler este o voce artistică importantă în mediul literar atât pentru perioada postcomunistă, cât și pentru perioada obsedantului deceniu. O conștiință artistică bine individualizată în spațiul românesc, prin activitățile sale multiple, cea literară fiind caracterizată de problematica existențială, prin ficțiune și lirism, presărat de elemente de cultură și livresc, de tensiunea confesiunii și aventura mitologică, iar celei publicistice i se atribuie o latură morală, a unei conștiințe intransigente, care are rolul unui jurnalist care speră în redimensionarea moralei prin crearea unui enunț etic și veridic.

Acest subcapitol încearcă să explice rolul jurnalistului Octavian Paler în spațiul public, prin trasarea unor coordonate în ceea ce conștiința, fondul și manifestările ideilor sale în revistele și editorialele *România liberă*, *Flacăra*, *România literară*, *Contrapunct*, *Curentul*, *Gazeta de Sud*, *Săptămâna financiară*, *Adevărul artistic și literar* și *Familia*.

Obiectivele acestui subcapitol sunt prezentarea activității jurnalistice a autorului, în context cultural, social și politic, analiza elementelor stimulative de mediul în care realizează articolele (cel politic în principiu, dar nu se poate neglija nici cel social și cultural), plasarea coordonatelor tematice referitoare la articolele realizate în cele două perioade, analiza articolelor reprezentative, oglindirea stilului jurnalistic a lui Octavian Paler prin identificarea substanței autentice care poate deveni un act al simulării.

Rolul presei în lumea democratică este o temă mult discutată. Octavian Paler consideră că celor trei puteri principale, celei legislative, executive și judecătorești i se atribuie a patra putere cea a jurnalismului, al presei realmente independente. Astfel „libertatea presei e, nu o dată, o

³ Jean-Marie Domenach, *Propaganda politică*, Editura Institutul European, Iași, 2004, p. 127.

⁴Cf. <http://novaapollonia.ro/2014/03/06/cum-trait-inceputurile-presei-postdecembriste/> accesat în data de 15. 02. 2015.

⁵Cf. <http://jurnalul.ro/editorial/presa-postdecembrista-sub-semnul-neasezarii-31389.html> accesat în data de 05. 03. 2016. ; <http://novaapollonia.ro/2014/03/06/cum-trait-inceputurile-presei-postdecembriste/> accesat în data de 05. 03. 2016.

oglină tulbure a «a libertății de tranziție». Dar furiile politicianilor împotriva presei n-au nici măcar scuza deficitului de etică și profesionalism. Ele au alte explicații”⁶.

Principala temă a editorialelor realizate de Octavian Paler este cea politică, temă predominantă pe tot parcursul activității lui, impunând spiritul dreptății și al veridicității la nivel atitudinal având permanentă nevoie de schimbare prin spiritul intransigent, care întotdeauna se reflectă prin prezentarea autentică a situațiilor politice, a personajelor din mediul politic având un ton moralizator.

Un argument adus spiritului moralizator al scrierilor sale și al intransigenței ne poate oferi reportajele realizate despre Octavian Paler de către analiști de seamă, bun cunoscători ai autorului. De exemplu, Ion Cristoiu îl considera un mare moralist, „Avea geniul de a vorbi așa cum scria. Puteai să înregistrezi intervențiile sale, și să le publici apoi fără nicio modificare stilistică sub formă de tablete. O altă caracteristică a intervențiilor lui consta în talentul extraordinar de moralist”⁷.

Începând cu primele sale articole, care sunt niște reportaje telefonice realizate de Octavian Paler cu ocazia vizitei lui Ceaușescu în New York, la sesiunea jubiliară „*Pace, justiție, progres*” la O.N.U, în California, Detroit și Washington. În aceste reportaje se prezintă evenimentele politice, care se îmbină cu descrieri sumare despre locurile vizitare, despre evenimente istorice petrecute în locurile menționate și nu în ultimul rând informații social-geografice.

Tonul temperat al jurnalistului, care dorește să rămână departe de ceea ce înseamnă viața politică a perioadei comuniste se poate observa din corespondențele apărute în *România Liberă* în anul 1970: „Pornind în mod constant de la convingerea că O.N. U reprezintă un cadru prielnic pentru dezvoltarea cooperării dintre națiuni, pentru asigurarea păcii și securității internaționale, România, alături de alte state, depune eforturi neobosite în direcția creșterii rolului și eficienței acestui for născut acum un sfert de veac din idealul înscris în primul paragraf al Cartei de «a izbăvi generații viitoare de flagelul războiului care, în cursul unei vieți de om a provocat de două ori omenirii suferințe nespuse». Țara noastră și personalitatea președintelui Ceaușescu și-au cucerit un larg prestigiu prin spiritul și practica, profund consecvente, a acestei politici pătrunsă de răspunderea ce revine azi tuturor națiunilor, mar sau mici, în instaurarea unui climat internațional favorabil păcii și cooperări.”⁸

Acest debut în lumea jurnalistică este influențat de ideile tipizate impuse de regimul comunist, unde gândirea personală și socială este dominată de glorificarea regimului și al conducătorului atotputernic și atotștiutor.

În perioada comunistă, articolele cu teme politice se rezumă la cele prezentate mai sus, în schimb în perioada postrevoluționară această temă devine la ordinea zilei și enunțul lui Octavian Paler devine o luare de inițiativă dorind să contopească socialul și moralul vieții, ceea ce în

⁶ Octavian Paler, *A patra putere enervează celelalte puteri*, în „Curentul”, Anul III., nr. 254 (615), joi, 28 octombrie 1999, p. 11.

⁷ <http://www.evz.ro/mostenirea-furata-a-lui-octavian-paler-1036230.html> accesat în data de 02. 03. 2015.

⁸ Octavian Paler, *În ajunul sesiunii jubilar-corespondență telefonică de la Octavian Paler*, în „România liberă”, Anul XXVIII, nr. 8079, 14 octombrie 1970, p. 3.

perioada comunistă era doar o dorință camuflată în articolele și eseurile despre diferite teme axiologice. Perioada postdecembristă aduce acea schimbare radicală, exprimarea liberă a aspectelor politice: „După revoluție, lucrurile s-au schimbat radical. Presa a devenit un fel de laborator al democrației: exprimarea liberă a opiniilor, analizele, comentariile politice sunt astăzi o adevărată școală de gândire democratică. Indiferent de excese, erori și naivități, mai mult sau mai puțin explicabile. Nici un segment al societății n-a făcut un progres mai rapid”⁹.

În volumul intitulat *Vremea întrebărilor - Cronica morală a unui timp plictisit de morală* sunt dezbătute întrebările cele mai importante pe care Octavian Paler dorea să le răspundă, sau la care căuta răspuns. În argumentul celei de a II-a ediții ne și dezvăluie acest aspect important:

„Această carte nu e o culegere de texte publicate. E o rememorare. Pe baza unei părți (texte integrale, fragmente sau chiar amănunte) din articolele în care m-am risipit, în ultimii cinci ani, și a unor întâmplări legate de ele, am încercat să alcătuiesc o cronică a întrebărilor acestei perioade. Nu-mi dau seama dacă sunt întrebările cele mai importante ce trebuiau puse. Sunt cele pe care mi le-am pus eu. În plus, pe unele le-aș nuanța astăzi, sau le privesc cu melancolie, deoarece n-am prevăzut că, după atâtea așteptări înșelate, nu voi mai ști decât de refuz. Dar ar fi nereserios din parte-mi să mă cred ceea ce nu sunt, un analist cu pretenții științifice. Sunt, doar, un afectiv care gândește cu inima, apărându-se de disperări cu un plus de pasiune. Și vreau să depun mărturie. Atât.”¹⁰

Acest volum e un fel de colaj de interviuri, articole și comentarii, mărturii pe baza articolelor, realizată ulterior, având o viziune mult mai detașată asupra evenimentelor relatate. Majoritatea acestor articole au apărut în perioada 1990-1994 în *România liberă*, iar în 1995, în anul în care Paler realizează această carte, adună articolele și le comentează. Se poate observa o nuanțare spre redimensionarea moralei și a spiritului moral prin comentariile făcute ulterior, iar articolele apărute la scurtă distanță de la revoluție ilustrează un om cu valori sociale, etice foarte clar limitate în barierele unui moralist, care după patru ani rămâne același moralist, doar că perspectiva se schimbă și experiențele politice și sociologice se redimensionează prin limpezime, concretețe și echilibru.

În această carte, de altfel, atipică pentru Octavian Paler, mult mai diluată pentru lectorul obișnuit de eseurile lui profunde, de dilemele filosofice dezbătute și, nu în ultimul rând, de concentrația elementelor de cultură, se prezintă aspecte din viața politică, evoluția postcomunistă a României, profeția neagră asupra spațiului politic, contextul imposibilității ieșirii din regimul comunist, contopirea socialului și al moralului.

Meritul lui Octavian Paler este de a prezenta această „lume nouă” print-o abordare sinceră și plină de responsabilitate a unui polemist, care vede fenomenul postdecembrist ca o scenă politică combătută de demagogi și politicieni lipsiți de morală, tact și simț al responsabilității, să

⁹ Nicolae Manolescu, *Cum citim*, Colecția „Studii” coordonată de Alexandru Mușina, ediție îngrijită de Al. Cistelean, Editura Aula, Brașov, 2006, p. 25.

¹⁰ Octavian Paler, *Vremea întrebărilor*, Editura Polirom, Iași, 2011, p. 7.

nu mai vorbim de cel etic. În aceste constatări pe care le face de-a lungul volumului *Vremea întrebărilor* scriitorul nu se concepe a fi un analist, ci doar un simplu intelectual român, care percepe afectiv fenomenele social-politice, deoarece pentru el România nu este doar o țară, ci este patria lui, „El se ferește să-și închipuie că deține adevărul absolut și se mulțumește să pună întrebări, alcătuind astfel «o cronică a întrebărilor acestei perioade»”¹¹ neavând pretenții științifice, mulțumindu-se cu titlul unui intelectual afectiv, „Mă număr printre intelectualii români care fără să aibă calități de politicieni profesioniști, au simțit nevoia, după revoluție «să facă» politică. Ne-am lăsat cărțile deoparte și am năvălit în presă. [...]. Ideile mele politice au fost și au rămas aproximative.”¹²

Cartea începe cu o confesiune din anul 1995, în care Octavian Paler mărturisește regretul profund, pentru faptul că nu a ținut un jurnal după revoluție, deoarece astfel după cinci ani ar fi putut observa mult mai limpede acea naivitate de care a dat dovadă în decembrie 1989, când

„eram convins, ca mulți alții, că trăiam o renaștere națională și mă rușinez, azi, că n-am dormit toată noaptea ca să văd un asasin [...] în acele zile, credeam ca un imbecil în tot ce ni se comunica”¹³. Dar, după doar câțiva ani, de la această falsă revoluție, a cărei libertăți a ținut doar câteva ore, Octavian Paler notează regretul său față de eșecul național trăit, „Azi, mi se pare copilăresc și aproape caraghios romantismul meu revoluționar când constat ce s-a ales din tot ce am așteptat. Dar drogul a avut efecte prelungite. Nu găsesc în articolele mele nici o îndoială explicită până pe la mijlocul lui ianuarie 1990.”¹⁴

Această primă mărturisire este o completare la articolele scrise, primul articol intitulat *De ce mă îngrijorez*, datează din 17 ianuarie 1990 și revendică întrebări remarcabile,

„Să vorbim toți odată, pentru ca nimeni să nu mai audă nimic, nu e o experiență interesantă? Să ne lăsăm contaminați de o irezistibilă plăcere de a înființa un partid dimineța, altul la prânz, pentru a anula pe amândouă seara, ce poate fi mai pitoresc? Să ne lăsăm deoparte treburile, pentru a nu-i lăsa nici pe alții să-și vadă de treburile lor, întrucât e necesar, nu-i așa? să participăm într-un fel la «salvarea națională», reprezintă orice s-ar zice, un fenomen nu lipsit de farmec insolit. Dar, oameni buni, ce se întâmplă? Unde sunt ceasurile dramatice, încordate, foarte aproape de moarte, în care fiecare zicea «noi»? Cât timp a trebuit de atunci? Luni? Ani? Nu. Doar vreo trei săptămâni. Și, totuși, aproape că nu mai auzi pe nimeni zicând «noi». În schimb, peste tot îți sună în urechi: eu cred că...eu am fost... eu vreau. Firește, firește, e un semn al începutului de democrație. Dar, oare democrația presupune fărâmițarea solidarității în nenumărate singurătăți?”¹⁵.

¹¹ Nicolae Oprea, *Opera și autorul*, Colecția Deschideri, Seria Eseuri, Editura Paralela 45, Pitești, 2001, p. 119.

¹² Octavian Paler, *Vremea întrebărilor*, Editura Polirom, Iași, 2011. p. 129.

¹³ *Ibidem*, pp. 11-12.

¹⁴ *Ibidem*, p. 13.

¹⁵ *Ibidem*, pp. 13-14.

Chiar dacă, acest întrebări par retorice la prima lectură, Octavian Paler încearcă să ofere cititorului răspunsuri, însă, se observă o stare de neputință în vocea polemistului, care trăiește o adevărată demitizare și desacralizare a spațiului social, în care el fiind un martor la aceste fărâmițări ale solidarității, chiar dacă el teoretic cunoaște adevăratele principii ale unei democrații, unde individul este repus în drepturi democratice, este smuls din tăcere și i se atribuie dreptul de a învăța să vorbească; practic în societatea românească, pe care o vede autorul aceste necuvinte se transformă în cuvinte de învinovățire, unde în oralitatea abundentă nimeni nu se acuză sau nu apără, ci toată lumea învinovățește ca un procuror justițiar voluntar. Partea tragică a acestor indivizi transformați în procurori este că implicarea lor până în 22 decembrie era nulă.

Ultimul paragraf al articolului este o concluzie deschisă, în care ni se prezintă valoarea morală pe care ne-a lăsat Ceaușescu, „Ultimul rău pe care ni l-a lăsat Ceaușescu e acela că, după ce ne-a silit să ne căutăm salvarea în disperare, ne-a constrâns să cunoaștem toate hăururile urii”, dar ce se poate construi pe ură, astfel ajungând să devenim victimele dictaturii din punct de vedere moral.

Acest ultim fragment demonstrează valoarea morală a scrierilor publicistice ale lui Octavian Paler, care poate aborda oricare subiect. Culoarul discursiv va înainta spre moralizare, acesta fiind un reper stabil al revoluționarului idealist.

Reconstituirea identității naționale nu se poate realiza dacă patria și puterea sunt percepute ca două lucruri identice, iar în relațiile politice trebuie să existe o opoziție, ca partener de dialog al unei forme democratice de organizare statală, nu ca un dușman, care trebuie eliminat. Această diferențiere dintre cele două concepte esențiale și interdependente în mai multe articole Octavian Paler analizează patria și puterea într-o manieră obiectivă, detașată încercând să vorbească istoricul din el decât scriitorul, „ne-am încăpățânat să credem că Puterea e una, trecătoare și discutabilă, iar Patria e alta, eternă și nefacultativă, și că aceste două realități nu vor fi amestecate de nimeni, după ce a avut loc o revoluție care a restabilit raportul corect dintre ele. [...] Regimurile de mână forte nu s-au mulțumit niciodată să confiște puterea. Ele au vrut să confiște și patriotismul odată cu puterea. Mai exact, să impună o logică după care numai ceea ce servește interesele lor e patriotic. Restul... Cine nu e cu noi e împotriva noastră și, implicit, împotriva etc. etc.”¹⁶ Aceste constatări sunt susținute de întrebările care contestă deciziile democratice ale politicianilor aflați la putere, „În ce țară democrația partidului aflat la putere și-ar îngădui, fără să devină ridicol ori să stârnească suspiciuni grave, să se considere «țară», nu forță politică delegată să administreze temporar țara? Democrația începe cu modestia de a renunța la monopolul adevărului și de a accepta dialogul cu toate forțele societății.”¹⁷

Figura centrală a multor articole din 1990-2000 este Ion Iliescu¹⁸, cu care are prima altercație în primele zile din ianuarie 1990, când este invitat ca să fie interogat, dacă dorește să

¹⁶*Ibidem*, p. 60.

¹⁷*Ibidem*, p. 61.

¹⁸ despre Ion Iliescu, Octavian Paler amintește în multe articole, încercând să prezinte adevărata figură a acestui postdecembrism, care a crescut sub aripa comuniștilor și despre care în primul articol apărut după 1990, „Iliescu, îmi

fie președintele țării. Bineînțeles reacția lui Octavian Paler este una cât se poate de fermă, în care refuză să aibă orice rol în politica postrevoluționară, „Într-o vreme a datului din coate, când atâția se îngheșuie să parvină, romanticii gratuității n-au nici o șansă să nu devină suspecti”¹⁹

Încercarea de a crea un dialog sau un conflict²⁰ în aceste scrieri oferă cititorului posibilitatea de a găsi răspunsuri la foarte multe întrebări, dar în același timp problematizează situația, ajungând ca în final să transmită mesajul pentru lectorul inteligent, care reușește din răspunsurile formulate să observe mesajul camuflat. Această preocupare a jurnalistului „simulează realizarea unui act de comunicare autentic pentru a submina ironic conținutul actului respectiv [...] pentru a masca ingenios atitudinea față de cele relatate”²¹

Viziunea lui Octavian Paler despre sistemul totalitar ni se dezvăluie din foarte multe articole, dar unul dintre cele mai semnificative ar fi „Lupta pentru trecut” apărut în 24 noiembrie 1990, unde se analizează cele trei dimensiuni temporale raportate la sistemul totalitar. Autorul are convingerea că regimurile totalitare nu se sinchiesc mult de viitor, chiar dacă amintesc acest concept temporal, se mulțumesc cu promisiuni goale, cu utopii, care pot fi schimbate de câte ori este nevoie. Marea obsesie a regimurilor totalitare este prezentul, „fiindcă prezentul înseamnă putere”²². Trecutul pentru acest sistem închis nu este indiferent, deoarece consideră că cine stăpânește trecutul stăpânește prezentul. Poate tocmai din această cauză trecutul este rescris de Orwell, după interesele momentului sau istoria partidului bolșevic tocmai din cauza aceasta a fost scris de mâna lui Stalin sau că Hitler își ura antecedentele sau că Ceaușescu și-a contrafăcut biografia. Acestea sunt exemplele cele mai clare că toți conducătorii obsedați de putere au curățat părțile neconvenabile ale trecutului tocmai ca prezentul să pară lustruit de orice element compromițător.

Transmiterea mesajului și în cazul acestui articol se realizează prin dialog, unde scriitorul articolului pune interogațiile și încearcă să și răspundă la ele, cu argumente și exemple

făcuse o impresie bună, îmi păruse un spirit deschis. Credeam că blocajul său marxist ținea de convențiile epocii. Și, deodată, descopeream alt personaj, ahtiat, vizibil, de putere și marcat de fixații ideologice” în Octavian Paler, *Vremea întrebărilor*, ed. cit., p. 25., într-un alt articol încearcă să analizeze legăturile lui Iliescu cu KGB, susține că Iliescu s-a întors către Vest, iar Moscova a devenit pentru el o sursă de melancolie juvenile și are o constatare și mai importantă în ceea ce privește evoluția, „Mă tem, în plus, că, în ultimii patru-cinci ani, Iliescu a involuat. Sau, poate, lasă această impresie deoarece a rămas pe loc, în vreme ce, inevitabil, unele lucruri s-au schimbat în jur.” în Octavian Paler, *Cui prodest?* (2), în „România liberă”, nr. 3057, marți, 11 aprilie 2000, p. 1. în alte articole din 2000 încearcă să scoată în evidență ce însemnase Ion Iliescu pentru România punându-l în relație cu Emil Constantinescu în Octavian Paler, *Cui prodest?* (5), în „România liberă” 24 aprilie 2000, p. 1, în Octavian Paler, *Cui prodest?* (3), în „România liberă”, 14 aprilie 2000, p. 1, în Octavian Paler, *Cui prodest?* (4), în „România liberă”, 18 aprilie 2000, p. 1.

¹⁹*Ibidem*, p. 26.

²⁰ în opinia lui Nicolae Manolescu în lucrarea *Istoria critică a literaturii române – 5 secole de literatură* susține că publicistica politică a lui Octavian Paler după 1989 a căzut pe un teren fertil nu neapărat pentru dialog ci mai degrabă pentru conflict. Astfel „La divizia politică și civică a societății actuale, trebuie adăugat faptul că Paler s-a angajat în tot acest timp în campanii care vizau cauze, valori și idei, nicidecum persoane, ceea ce l-a făcut să treacă mereu în opoziție față de politicieni și de partide”. Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române – 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008, p. 1175.

²¹ Monica Bîlău, *Retorică și politică. Mecanismele construcției titlurilor în textul jurnalistic actual*, coord. Emilie Părpala, în „Comunicare, identitate, comparativ”, Editura Universitaria, Craiova, 2013, p. 57.

²²*Ibidem*, p. 73.

consecvente, ca într-un text organizat care se apropie de o structură persuasivă. Astfel reușind să redimensioneze evenimentele istorice din 21-22 decembrie 1989 impunând spiritul dreptății și al spiritualității proiectând la nivelul discursului teorii despre această revoluție²³ cu exemple concrete aduse din evenimentele acestor zile sângeroase. Concluzia articolului, care este o completare realizată în anul 1995 este că Octavian Paler nu-și găsește rolul în lumea politică, „Nu mă aflu la locul meu în gâlceava politică”²⁴.

Octavian Paler pe tot parcursul articolelor sale pe teme politice încearcă realmente să polemizeze, să folosească argumente, dorind să fie ascultat și astfel să convingă. Însă niciodată nu se consideră unicul campion al dreptății, fiind convins că el însuși poate greși. Speculațiile și eseismul său îl ridică deasupra unui simplu comentator al vieții politice: „Nu m-am socotit niciodată, cu adevărat, ziarist. Înțeleg foarte bine de ce zicea Paul Valéry: «Detest evenimentul». De astfel, cei mai mulți ani din presă i-am petrecut la redacția culturală a Radioului [...] și apoi trimis la «România liberă», în 1970. Ceea ce m-a marcat în acei ani, a fost ruptura tot mai adâncă din ființa mea. O vreme, m-am hrănit cu două iluzii: că se poate face binele înăuntrul răului și că pot să rămân curat într-o istorie murdară. Apoi, aceste iluzii au început să se destrame. N-am scris nimic de care să-mi fie rușine azi, nici un rând pe care aș vrea să-l ard [...]”²⁵.

Prin exemplele clare din lumea politicianismului românesc încearcă să reflecte imoralitatea și stupidenia societății postdecembriste încercând să impună spiritul dreptății și etica

²³ păreriile scriitorilor era asemănătoare despre revoluția din 1989, au crezut în ea, după care a urmat deziluzionarea, un argument ar putea fi următorul citat de Mircea Cărtărescu: „Revoluția a fost telenovela noastră, iluzia noastră siropoasă. Nu pot nici azi să mi-o iert că am crezut-o, căci într-o lume normală n-ar fi crezut-o nici copii. Dar voiam prea mult să fie adevărat.” din Mircea Cărtărescu, *Ochii câprui al dragostei noastre*, Editura Humanitas, București, 2002, p. 46., aceeași părere o are și Octavian Paler despre atitudinea lui asupra revoluției, „În marea mea naivitate, eram convins, ca mulți alții, că trăiam o renaștere națională și mă rușinez, azi, că n-am dormit toată noaptea ca să văd un asasinat [...]. Azi mi se pare copilăresc și aproape caraghios romantismul meu revoluționar când constat că s-a ales din tot ce am așteptat. Dar drogul a avut efecte prelungite. Nu găsesc în articolele mele nicio îndoială explicită până pe la mijlocul lui ianuarie 1990” în Octavian Paler, *Vremea întrebărilor*, ed. cit., pp. 11-13. - critici literari consideră comunismul o temă mult prea puțin discutată în operele literare, acest aspect poate fi tocmai din cauza deziluzionării prezentate mai sus: Paul Cernat reține câteva dintre rațiunile acestei reticente literare față de decembrie 1989: „Unii autori au părut interesați mai degrabă să intre în vâltoarea istoriei sau să o comenteze la cald decât să o exploateze creator la rece. Pe alții, sătui de politică și de ideologie sau neinteresați de așa ceva, subiectul nu i-a interesat și nu-i interesează. Foarte mulți sunt confiscați de prezent. Cu câteva notabile excepții, vechii corifei ai romanului politic – al «obsedantelor decenii» sau ba – nu au mai ținut pasul cu vremurile, iar «esopismul» lor antedecembrist s-a uzat moral. Pe de altă parte, militanții postmodernismului românesc s-au grăbit aruncând, odată cu apa murdară, și copilul din copaia istorismului, adică epicul și implicarea morală în istorie”. Pentru cine privește mai atent fenomenul literar de la începutul anilor '90 devine evident însă că afirmațiile lui Paul Cernat sunt puțin pripite. Departe de a părăsi politica și ideologia, scriitorul român a început să le practice consecvent și în deplină libertate abia după Revoluție. De aici, atât nevoia de regândire a canonului estetic, manifestă în obsesia „revizuirilor” etice, cât și impulsul de clarificare identitară prin apelul la memorialistică. Primul deceniu post-revoluționar nu e nici pe departe indiferent la problemele politice și ideologice, ci e prin excelență un deceniu clarificator, în care recursul la „adevăr” e mai puternic decât recursul la „literatură” în <http://revistacultura.ro/nou/2015/08/fictiune-vs-non-fictiune-reprezentari-ale-revolutiei-din-1989-in-literatura/> accesat în data de 01. 03. 2016., o altă abordare despre comunism ar fi interesantă cea mult discutată de Lucian Boia, „Mitologia comunistă se definește înainte de toate ca filozofie a istoriei” în Lucian Boia, *Mitologia științifică a comunismului*, traducere din franceză de autor, Editura Humanitas, București, 2000, p. 91.

²⁴ *Ibidem*, p. 75.

²⁵ Romulus Diaconescu, *O lume a dialogului*, Editura Cartea Românească, București, 1994, pp. 17-18.

civilizatoare. Astfel în „Falimentul discreției” dezvăluie lectorului ce se întâmplă cu adevărat în parlamentul României: „Partidele extremiste au altă optică asupra luptei parlamentare decât aceea clasică și prevăzută în Constituție. Pentru aceste partide, sala Senatului, de exemplu, nu este, cum s-ar cuveni să fie, un loc de dezbatere laborioasă, trudnică, a legilor de care are nevoie țara. Pentru ele, aula legislativului este un pretext, un mijloc ca să-și atingă propriile scopuri. Se folosesc de tribuna Senatului, în special, pentru a forța apoi Televiziunea să le reproducă intervențiile, transformând ședințele legislativului în mitinguri. [...] în timp ce Opoziția tace, discretă, stârnind, n rândurile celor ce au votat-o, perplexitate. De ce nimeni, de pe băncile Opoziției, nu s-a dus în tribună să întrebe: Domnilor, aici facem legi sau ținem mitinguri? Și ce acoperire are acest scandal?”²⁶. Prin aceste întrebări și exemple scriitorul ne duce aproape de adevăratele probleme cu care se confruntă viața politică, discrepanțele ideologice dintre membrii partidelor de stânga și de dreapta, iar cei care sunt la putere sunt doar câteva procente din voința electoratului, astfel alegerea democratică și respectarea Constituției sunt doar niște iluzii ale inadaptatului Octavian Paler, care rămâne în lumea ideilor și este întotdeauna marcat de aceste decizii lipsite de morală și etica politică, deoarece în lumea lui, în lumea ideilor sale, nu se poate percepe o astfel de viață politică predominantă de corupție și ilegalitate.

Atmosfera articolelor din anul 2000-2006 este de a determina lectorul la reflecție, manifestare ideii și fondul cultural prezent asigură în toate editorialele sale spiritul civic și substanța morală prin care dorește ca lectorul să conștientizeze că degradarea valorilor și criteriilor în societatea de azi explică multe din situațiile în care se află România.

Aceste fonduri și idei sunt baza discursului său reconciliant, prin care dorește să facă analogii, să inducă cititorul la meditație axiologică. De exemplu, într-un articol din 2005, încearcă să analizeze cum a reușit Traian Băsescu să ajungă la Cotroceni, ce anume l-a dus pe acest om, și ce anume îi asigură posibilitatea să nu se sinchisească prea tare de reproșurile care i se aduc. Are două explicații pentru acest „fenomen”: „Prima explicație pe care mi-o dau e că Traian Băsescu e un foarte dotat demagog. Și are șansa de a practica exact demagogia care prinde la noi. [...] A doua explicație la care m-aș opri este lipsa aproape totală de personalitate de pe scena politică actuală”²⁷. Asta i-a permis lui Băsescu (despre care se pot spune toate rele, dar nu că n-ar avea o personalitate accentuată) să facă din PD un partid prezidențial (de marionete, adică) și din Boc o mică potrovoace, care-mi amintește de relația lui Bobu cu Ceaușescu.”²⁸ O altă explicație ar mai fi că „societatea românească trăiește de mulți ani cu nostalgia lui Țepeș, iar Traian Băsescu a fost destul de inteligent să profite de asta”.²⁹ În

²⁶ Octavian Paler, *Vremea întrebărilor*, ed. cit., pp. 168-169.

²⁷ lipsa politicianului abil cu un caracter charismatic este susținut și de Marius Ghilezan, „Modelul omului politic, al bărbatului de stat sau al liderului charismatic lipsește din mentalul colectiv. Din unghiul de vedere al publicului, pe scenă au urcat numai lichele. De aceea, imaginea omului politic este astăzi asociată cu rapacitatea, goana nebună după îndeștulare, într-un picior, în două, pe targă sau pe dric, după vreo pricopseală, pomană ori mită instituționalizată” în Marius Ghilezan, *Impostura- despre snobism și puterea falsului*, Editura Corint, București, 2008, 195.

²⁸ Octavian Paler, *Despre Traian Băsescu*, în „Cotidianul”, 8 iulie 2005, p. 1.

²⁹ *Idem*.

concluzia acestui editorial aflăm că prin acest conducător al României societatea ar putea înțelege unele exadevăruri despre care nu le place să vorbească, dar care nu sunt străine de ghinioanele noastre istorice.

Dacă abordăm la nivelul general stilul jurnalistic pe teme politice, trebuie, să avem în considerare opinia Luminiței Chiorean, asupra acestor aspecte: „Stilul jurnalistic pledează pentru un imaginar bazat pe metaforizare, strategie discursivă de persuadare a publicului-cititor. Metafora jurnalistică este propusă și fixată ca semantică politică (comunicare specializată) de autoritatea naratorială a unui lider de opinie, ale cărui articole, pamflete și eseuri impun un stil”³⁰.

Referitor la stilul editorialelor realizate de Octavian Paler putem afirma că profunzimea gândirii, subtilitatea și densitatea stilului, ironia și sarcasmul, scepticismul lucid, conștiința estetică și nu în ultimul rând eleganța și implicarea unei lucidități concentrate ne prezintă un scriitor cu o conștiință dublată, una estetică și una morală pe tot parcursul articolelor sale. În stilul editorialelor sau în scrierilor liderilor de opinie care au suflu poetic se poate identifica că „ideile lor devin oglindă a ceea ce individul trăiește și resimte în fiecare «Românie» pe care o parcurge”³¹ oferind „cititorilor săi umanitatea pe care fiecare trebuie să o recupereze și să o reconsidere”³². Această idee este susținută și de exegeza literară, care afirmă că Octavian Paler în articolele și pamfletele din perioada postdecembristă utilizează abordarea sinceră și responsabilă a fenomenelor politice în limitele raționamentului logic, care este conștient de faptul că nu deține adevărul absolut și întreține o cronică a întrebărilor acestei perioade judecând tarele perioadei ca un afectiv, care gândește cu inima, neputând fi comentatorul rece și distant, ci artistul care vede idealurile mutilate de realitatea crudă chiar decepționantă.³³

Ironia și sarcasmul se poate simți din majoritatea articolelor sale pe teme politice, deoarece el este un spirit justițiar, care nu percepe cum este posibilă o asemenea degradare morală în viața politică. De exemplu într-un interviu realizat de Antena 3 opinia lui Octavian Paler despre actualul șef al statului este una cutremurătoare: „Eu cred că aberația națională numărul unu e la Cotroceni, cred că domnul Băsescu a oficializat mârlnăria. A introdus-o cu stil [...] Mi-e rușine de câte ori îl văd. [...] mulți zic că dă dovadă de sinceritate, eu n-am nevoie de această sinceritate vulgară, trivială care pe mine mă face să-mi fie rușine. Președintele României nu se poate să coboare la acest nivel, eu îl consider un impostor, într-un moment de amurg istoric, «bărbat politic»...dacă asta înseamnă bărbat în România.”³⁴. Totuși, cea mai grotescă comedie, despre care vorbește, la o altă emisiune realizată tot de Mihai Gâdea și Ion Cristoiu, ar fi dacă domnul Boc ar fi premier și Traian Băsescu președinte.

³⁰http://www.upm.ro/cc12/volCCI_I/Pages%20from%20Volum_CCI_I-37.pdf accesat în data de 04. 03. 2016.

³¹http://www.upm.ro/cc12/volCCI_II/Pages%20from%20Volum_texteCCI2-95.pdf p. 815, accesat în data de 12. 2015.

³²*Idem.*

³³ Cf. Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu (coord.), *Dicționarul esențial al Scriitorilor Români*, Editura Albatros, București, 2000, pp. 601-602.

³⁴<https://www.youtube.com/watch?v=QQym8SDJa6I> accesat în data de 26. 02. 2016.

Aceste constatări ale lui Octavian Paler ilustrează o lume politică absurdă în care nonvaloarea și incultura ar fi cele două coordonate centrale, după care se stabilesc legile vieții. Aceste adevăruri mai puțin comode întotdeauna sunt scoase în evidență de scriitorul moralist cu o voce clasică, „mizeria, tot mai mare în România, este mană cerească pentru ambițiile unuia ca Bănescu. Mai ales că ea îl determină pe mulți români, la ora actuală, să nu mai pună nici un preț pe libertate”³⁵.

La nivelul practicilor discursive se poate identifica izul poetic al autorului, astfel stilul său tinde către cel al eseului literar, cel pe care îl practică în majoritatea operelor sale literare, astfel acest demers obișnuit în operele literare își pune amprenta și asupra pamfletelor sale. Iar la nivelul tehnicilor limbajului în titlurile realizate se poate urmări o camuflare a temei articolului și în același timp și o tentă de ironie față de temele politice discutate în articolul respectiv, dar latura ironică se întrevade doar după citirea scrisului, acest aspect este des întâlnit în realizarea titlurilor editorialelor: „jurnalistul stimulează realizarea unui act de comunicare autentic pentru a submina ironic conținutul actului respectiv, pentru a masca ingenios atitudinea față de cele relatate.”³⁶.

Scopul moralizator al articolelor politice se concretizează și printr-un alt mod, realizarea articolelor axiologice, prin care obiectivul jurnalistului Octavian Paler încearcă să se concretizeze mult mai evident, mult mai plin de vervă, de volubilitate.

În această temă se realizează articole despre demnitate, democrație, responsabilitate, personalitate, mândrie, talveg, drumuri, mare, aripi și invenții. Valorile susținute în aceste articole sunt: modestia, noblețea, stare naturala de bucurie, solidaritatea, *gravitația morală*, *confidențialitatea memoriei*, drumurile interioare colective, noblețea memoriei, talvegul vieții, altitudinea, adâncul mării, profunzimea personalității, luciditatea, efortul consecvent, responsabilitatea, îndatorirea, demnitatea și conștiința intransigentă.

Aceste valori sunt analizate de Octavian Paler pe parcursul articolelor, toate sub o formă etică a moralei, după cum explică Teodor Vidam: „Morala în cuprinsul vieții spirituale europene și naționale asigură regularitatea și perseverența fără de care nimic important nu se face. Ea instituie valoarea unității asupra desfolierii nemărginite. Morala ne pregătește pentru acțiune prin polarizarea și valorificarea resurselor intime ale psihismului uman, adică prin intermediul moralității structurează viața din cuprinsul experienței, dându-i un curs unitar în eterogeneitate. Pe parcursul întregii existențe a condiției umane, morala iscă energia necesară trecerii de la ceea ce suntem la ceea ce trebuie să devenim, întreținând atracția către ideal. Morala indiferent de forma sa social-istorică susține libertatea și demnitatea, valori pe care le împiedică să degenereze.”³⁷.

³⁵ Octavian Paler, *Complicii lui Bănescu*, în „Cotidianul” din 17. 10. 2006., p. 2.

³⁶ Monica Bilauca, *Retorică și politică. Mecanisme construcției titlurilor în textul jurnalistic actual*, coord. Emilie Parpala, în „Comunicare, identitate, comparativ”, Editura Universitaria, Craiova, 2013, p. 59.

³⁷ [http://institutuldefilosofie.ro/e107_files/downloads/CFP/Extrase%20CFP%20nr.%202-2011/Teodor%20Vidam%20-%20O%20perspectiva%20critic%20constructiva%20asupra%20gandirii%20etice%20\[CFP%20nr.%202-2011\].pdf](http://institutuldefilosofie.ro/e107_files/downloads/CFP/Extrase%20CFP%20nr.%202-2011/Teodor%20Vidam%20-%20O%20perspectiva%20critic%20constructiva%20asupra%20gandirii%20etice%20[CFP%20nr.%202-2011].pdf)
accesat în data de 04. 03. 2016.

Astfel sub codul eticii moralei sunt analizate valorile de către moraliști. După acest principiu realizează și Octavian Paler articolele sale, însă trebuie amintit și faptul că multe articole pe această temă apar în perioada comunistă, astfel responsabilitatea jurnalistului este una sporită, din cauza organelor de securitate, care știm foarte bine știau și vedeau orice.

Cel mai reprezentativ articol pentru tema axiologică se intitulează *Ceva despre demnitate* apărută în revista *România liberă* în anul 1970. Este o abordare interesantă unde verticalitatea este condiționată de gravitație, „doar gravitația oferă condiția poziției verticale, permițând, omului să iasă din umilința mersului «târâș printre vedenii», cum spune Arghezi, și să se ridice «între un surâs și o lacrimă», vorba lui Byron. Desigur, gravitația singură nu ajunge, iar dovezile acestui adevăr nu sunt numai arhaice. Dar fără ea apar absurde și delimitarea de neant și ideea de a merge drept»³⁸. Totuși așa cum afirmă și scriitorul doar gravitație nu ajunge pentru individ să poată merge cu spatele drept în lume, pentru acesta este nevoie de gravitație interioară și credință ireductibilă într-un ideal, iar nu în ultimul rând este nevoie de morală.

În acest articol ca și în altele sunt prezente definiții personale ale valorilor, în acest caz despre moralitate Octavian Paler consideră următoarele:

„În morală, starea de imponderabilitate e cea mai tristă minciună. Și ce înseamnă, de exemplu, cinicul *ubi bene, ibi patria*, decât o asemenea mincinoasă și lamentabilă stare de imponderabilitate morală unde toate genuflexiunile devin posibile și unde condiția însăși a demnității se dovedește a fi suprimată? Vidul e apatrid și bolnavii de vid nu pot înțelege că există și o altă singurătate decât a lor, una reprezentând doar forma tăcută a gravitației afective în care se clatină arborii cei mai sfinți ai copilăriei chiar și după ce ei nu mai sunt și umbra lor se ridică în picioare să li se substituie... Iată, știu trei nuci undeva într-un sat din Făgăraș care au fost tăiați demult, dar umbra lor stă dreaptă și va rămâne dreaptă în conștiința mea cât voi dura pe lume...»³⁹.

Remarca imponderabilității este una foarte importantă, pentru Octavian Paler nu există fuga de responsabilitate, iar individul trebuie să simtă conform gravitației, și greutatea deciziilor sale, care trebuie să existe o demnitate umană adusă din copilărie, din tinerețe. Dar acest simț al demnității apare doar la individul crescut sub aripa acestei valori, prin experimentarea acestuia de la părinți, mediul înconjurător, altfel nu se poate percepe gravitația interioară a unui individ pentru care aceasta nu a fost adâncită de mediul originar. Chiar dacă individul nu mai trăiește în mediul originar și poate nucii sfinți ai copilăriei se clatină, ei trebuie să simtă în conștiința lor, umbra nucilor drepti. Ultima frază este o dovadă a faptului că el a moștenit această putere de a nu se înclina, de a putea rămâne demn în orice situație, din mediul originar de la nucii bătrâni din Lisa.

³⁸ Octavian Paler, *Ceva despre demnitate*, în „România liberă”, 12 decembrie 1970, p. 1.

³⁹ *Idem*.

Într-un alt articol intitulat *Ceva despre gravitație*, se ajunge la gravitația interioară dintr-o altă ordine de idei, prin faptul că propriile noastre idei au propria lor gravitație, iar dincolo de ele există gravitația morală, care necesită solidaritate, „Dintr-odată gravitația s-a revelat ca o formă a solidarității terestre pe această planetă cu oameni care suferă și mor, cu oameni care muncesc și visează să nu mai existe umanitate ultragiată ci o adevărată și infinit mai intimă și puternică solidaritate. Nu au oare și ideile și sentimentele noastre propria lor gravitație? Iar dincolo de această gravitație morală începe singurătatea.”⁴⁰.

O altă temă importantă, care îl preocupă pe Octavian Paler este cea culturală, chiar dacă această temă apare în majoritatea scrierilor literare, totuși este prezent și la nivelul articolelor sale, un argument fiind pasiunea lui pentru cultură, mitologie, literatură. Pe parcursul celor 36 de ani de jurnalistică Octavian Paler abordează multe subiecte cu teme literare, mitologice, culturale, printre care putem aminti de: Botticelli, Michelangelo, Tițian, Corot, Picasso, Rembrandt, Malevici, Rafael, Géricault, Van Dyck, Erasm, Goethe, Bruegel, Bacchus, Camus, Ortega y Gasset, Don Juan și altele.

Abordarea în aceste articole este una problematizantă în care încearcă să introducă cititorul în lumea culturală prin aș pune întrebări și al îndemna la lectură continuă sau chiar la studierea temei și din alte resurse. Acest aspect este realizat prin multitudinea analogiilor, prin exemplificarea acestor analogii.

Prezentarea aspectelor culturale se realizează în perioada postdecembristă ca „rezistență prin cultură”. Această rezistență se manifestă în moduri diferite în cele două perioade, în cea comunistă și în cea postdecembristă. Dacă în perioada de dinainte de revoluție încearcă să apropie cititorul de diferite arii ale culturii în perioada de după revoluție încearcă să prezinte o imagine reală a societății, care necesită cultură. Astfel de la tema culturală ajungem la cea socială, cea pe care o consideră influențată de organele politice:

„Fenomenul de care ne lovim azi, al dificultății de a vorbi despre niște clase sociale compacte, cu caracteristici bine precizate, e nou, n-a existat până acum în istoria noastră. [...] Comunismul a dat, cum știm, un fals prestigiu clasei muncitoare, invocată demagogic drept clasă conducătoare. Colectivizarea prin teroare a întrerupt legătura ancestrală a țăranului cu pământul, iar boierimea și burghezia au fost șterse din sociologie. Una prin «lichidare», lăta prin «des-bughezire». Încât post-comunismul a găsit România cu o populație proletarizată, inclusiv la sate, și cu o enormă birocrație care depindea, și administrativ și mental, de regim. [...] Simplificând (dar nu prea mult!), societatea românească se împarte azi în bogați și săraci. Bogații sunt puțini și, de obicei, cu apucături ciocoiești. Săracii sunt mulți (statisticile vorbesc de aproape 80 la sută din populația țării) și, de obicei, obsedați de grijile imediate. Își plâng agoniseala distrusă de inundații din farmacie în farmacie, în căutarea unui medicament compensat.”⁴¹.

⁴⁰ Octavian Paler, *Ceva despre gravitație*, în „România liberă”, 21 aprilie 1970, p. 1.

⁴¹ Octavian Paler, *Câteva observații sociologice*, în „Gazeta de Sud”, Anul X, nr. 3074, luni, 23 mai 2005, p. 1.

Setea nepotolită de a scrie al jurnalistului Octavian Paler este simțul dreptății și încercarea de a răspândi umanitatea într-o societatea care sângerează, care nu este susținută de mediul politic, tocmai acesta este acuzat de starea în care se află această societate,

„Pentru ce se întâmplă azi cu noi am o explicație. Nu știu cât de corectă e, dar alta n-am. Mă tem că societatea românească s-a săturat să mai ia ceva în serios. Nu-i mai pasă nici de democrație, nici de libertate, nici de șansa de a ne îndrepta spre normalitate. Nu mai crede decât în ceea ce ajută să facă bășcălie de orice. Inclusiv de dramele pe care le trăiește. Firește ar fi ca, având nostalgia valorilor pierdute, s-o dezguste tupeul și mârlnia «noii clase», compusă din parveniți. Ei bine, nu! În loc să fie disprețuiți, semidoctii au devenit modele. Jegul a devenit o sursă de seducție”⁴².

Societatea română a ajuns într-o asemenea stare în care adevăratele valori s-au transformat în nonvalori, iar bășcălia și spiritul ciocoiesc a devenit normalitate, „Ne-am învățat, se pare, cu ideea că bășcălia e folosită ca formă de atac. Te trezești persiflat, dacă n-o apreciezi, că n-ai pic de umor, ceea ce, în România, reprezintă un păcat capital. [...] În plus, cred sincer că, până la un punct, zeflemeaua e, ca și disperarea, o formă de vitalitate.”⁴³ Octavian Paler consideră că orice tragic foarte ușor se metamorfozează în comic, trebuie avut doar simțul umorului, astfel orice situație, eveniment, fapt se bagatelizează din cauza faptului că nimic nu este luat în serios, iar poate „rezistența prin cultură” devine „rezistență prin bancuri”⁴⁴.

Acest aspect al societății se întrevide în foarte multe articole, Octavian Paler considerând că individul din istoria postdecembristă din România se află între bășcălie și „fatalism”, iar din această criză existențială nu poate ieși sau pentru a se sustrage, a uita de ea, schimbă necazul în haz:

„Ne-am învățat, se pare, cu ideea că bășcălia e folosită ca formă de atac. Te trezești persiflat, dacă n-o apreciezi, că n-ai pic de umor, ceea ce, în România, reprezintă un păcat capital. [...] În plus, cred sincer că, până la un punct, zeflemeaua e, ca și disperarea, o formă de vitalitate. Ea a fost, și mai este, o supapă. De aceea nici nu m-am grăbit să dau un sens exclusiv negativ afirmației lui Paul Morand că România e un pământ tragic unde totul sfârșește în comic. Defularea prin zeflemea a avut (și are) și efecte salutare. Din păcate, însă tot ea a favorizat și transformarea «catastrofelor» în «fleacuri». Astfel spus, a favorizat incapacitatea de a lua ceva în serios.”⁴⁵.

Din moment ce această societate pe care ne prezintă Octavian Paler este demoralizată, decăzută din cauza clasei politice, din cauza bășcăliei, din cauza mentalității și nu în ultimul rând pentru că Octavian Paler crede că istoria se repetă, iar trecerea de la „nimic nu e permis” la „totul

⁴² Octavian Paler, *Liberalizarea prostiei*, în „Cotidianul”, Anul XVI, nr. 168 (4543), marți 18 iulie 2006, p. 18.

⁴³ Octavian Paler, *Cealaltă față a bășcăliei*, în „Cotidianul”, Anul XVII, nr. 6 (4688), marți, 9 ianuarie 2007, p. 18.

⁴⁴ *Idem*.

⁴⁵ *Ibidem*.

e permis” nu a aduc rezolvări, nu a adus o democrație în sensul adevărat al cuvântului. Dacă România reală nu-l satisface pe moralistul Octavian Paler încearcă să creeze o Românie personală,

„Am încercat, totuși, să nu mă îndepărtez de o idee mai veche. Anume că orice om normal are o singură «patrie». Restul sunt «țări». Pentru a reuși, am înfruntat cu stoicismul antipatia tradițională a compatrioților mei față de «pesimiști». M-am lămurit, însă, că ultima iluzie e să crezi că nu mai ai nicio iluzie. Iar rezultatul e cel din impasul psihologic în care mă găsesc azi, după ce am cultivat utopia unei «Românii personale», convins că pot să rămân patriot dacă nu ies pe stradă și nu deschid televizorul; dacă reușesc, deci, să nu țin cont de ce e dincolo de oțetarii pe care îi văd, acum, întunecați de lumina violentă a amiezii. M-am străduit, recunosc, să pun chiar puțin orgoliu în această «privatizare» a solidarității. Mi-am zis că în «România mea personală» surprizele urâte sunt excluse.”⁴⁶.

În această lume personalizată, scriitorul parcă s-ar retrage ca-ntr-un turn de fildeș, iar a trăi fără să existe în jurul lui partide politice și nici șefi de stat, poate că această Românie personală ar fi una egoistă, dar altfel nu o poate percepe, „Și n-o pot opune fiindcă o «Românie personală» rămâne meschină și egoistă, oricât aş fi de atras să mă baricadez în ea pentru a nu permite realității să fisureze ceea ce mă leagă de părinți. Tot ce pot spune în apărarea ei e că vreau să mă apăr de riscul de a ajunge să-mi detest și țara după ce m-am văzut obligat, în ultimii ani, să detest cam tot ce se întâmplă strident în ea. Nu vreau să confund România cu învârtiții momentului care patrulează pe destinul ei, profitând de împrejurarea că noi, românii, nu ne mai comportăm, se pare, ca un popor (în caz că mai suntem un popor)”⁴⁷.

În concluzie putem afirma că jurnalistul Octavian Paler este o conștiință intansigentă⁴⁸, care este stimulat de perioada în care își realizează articolele, aceste aspecte social-politice și culturale îl determină la menținerea reperelor stabile impuse de comunism, iar după această perioadă de luare de inițiative pentru îmbinarea și chiar contopirea echilibrată a socialului și moralului în articolele sale. Nu în ultimul rând, nevoia de schimbare îl determină la un limbaj accesibil pentru oricare lector, iar astfel lizibilitatea textului are scopul de redimensionarea moralei în rândul cititorilor determinând astfel societatea la redescoperirea umanității, la respect, la alungarea politicianului corupt și, nu în ultimul rând, la un dialog autentic, prin simularea unui act de comunicare între jurnalist, moralizatorul vehement și lectorul său.

⁴⁶ Octavian Paler, *România personală*, în „Cotidianul”, Anul XVI. nr. 216 (4591), marți, 12 septembrie 2006, p. 18.

⁴⁷ *Idem*.

⁴⁸ „Iatura morală intansigentă” este constatat de Cornel Moraru în articolul *Conștiința nemulțumită*, în revista „Vatra”, 20, nr. 6, iulie 1990, p. 6.

Bibliografie

1. Paler, Octavian, *Vremea întrebărilor*, Editura Polirom, Iași, 2011.
2. Paler, Octavian, *A patra putere enervează celelalte puteri*, în „Curentul”, Anul III., nr. 254 (615), joi, 28 octombrie 1999.
3. Paler, Octavian, *În ajunul sesiunii jubilar-corespondență telefonică de la Octavian Paler*, în „România liberă”, Anul XXVIII, nr. 8079, 14 octombrie 1970.
4. Paler, Octavian, *Cui prodest?* (2), în „România liberă”, nr. 3057, marți, 11 aprilie 2000.
5. Paler, Octavian *Cui prodest?* (5), în „România liberă” 24 aprilie 2000.
6. Paler, Octavian, *Cui prodest?* (3), în „România liberă”, 14 aprilie 2000.
7. Paler, Octavian, *Cui prodest?* (4), în „România liberă”, 18 aprilie 2000.
8. Paler, Octavian, *Despre Traian Băsescu*, în „Cotidianul”, 8 iulie 2005.
9. Paler, Octavian, *Complicii lui Băsescu*, în „Cotidianul” din 17. 10. 2006.
10. Paler, Octavian, *Ceva despre demnitate*, în „România liberă”, 12 decembrie 1970.
11. Paler, Octavian, *Ceva despre gravitație*, în „România liberă”, 21 aprilie 1970.
12. Paler, Octavian, *Câteva observații sociologice*, în „Gazeta de Sud”, Anul X, nr. 3074, luni, 23 mai 2005.
13. Paler, Octavian, *Liberalizarea prostiei*, în „Cotidianul”, Anul XVI, nr. 168 (4543), marți 18 iulie 2006.
14. Paler, Octavian, *Cealaltă față a bășcăliei*, în „Cotidianul”, Anul XVII, nr. 6 (4688), marți, 9 ianuarie 2007.
15. Paler, Octavian, *România personală*, în „Cotidianul”, Anul XVI. nr. 216 (4591), marți, 12 septembrie 2006.
16. Bilauca, Monica, *Retorică și politică. Mecanismele construcției titlurilor în textul jurnalistic actual*, coord. Emilie Parpala, în „Comunicare, identitate, comparativ”, Editura Universitaria, Craiova, 2013.

17. Boia, Lucian, Mitologia științifică a comunismului, traducere din franceză de autor, Editura Humanitas, București, 2000.
18. Cărtărescu, Mircea, Ochii căprui al dragostei noastre, Editura Humanitas, București, 2002.
19. Diaconescu, Romulus, O lume a dialogului, Editura Cartea Românească, București, 1994.
20. Domenach, Jean-Marie, Propaganda politică, Editura Institutul European, Iași, 2004.
21. Ghilezan, Marius, Impostura- despre snobism și puterea falsului, Editura Corint, București, 2008.
22. Manolescu, Nicolae, Cum citim, Colecția „Studii” coordonată de Alexandru Mușina, ediție îngrijită de Al. Cistelean, Editura Aula, Brașov, 2006.
23. Manolescu, Nicolae, Istoria critică a literaturii române – 5 secole de literatură, Editura Paralela 45, Pitești, 2008.
24. Moraru, Cornel, Conștiința nemulțumită, în revista „Vatra”, 20, nr. 6, iulie 1990.
25. Oprea, Nicolae, Opera și autorul, Colecția Deschideri, Seria Eseuri, Editura Paralela 45, Pitești, 2001.
26. Rad, Ilie, Incursiuni în istoria presei românești, Editura Accent, Cluj-Napoca, 2008.
27. Zăciu, Mircea, Papahagi, Marian, Sasu, Aurel (coord.), Dicționarul esențial al Scriitorilor Români, Editura Albatros, București, 2000.
28. <http://novaapollonia.ro/2014/03/06/cum-trait-inceputurile-presei-postdecembriste/> accesat în data de 15. 02. 2015.
29. <http://jurnalul.ro/editorial/presa-postdecembrista-sub-semnul-neasezarii-31389.html> accesat în data de 05. 03. 2016. ;
<http://novaapollonia.ro/2014/03/06/cum-trait-inceputurile-presei-postdecembriste/> accesat în data de 05. 03. 2016.
30. <http://www.evz.ro/mostenirea-furata-a-lui-octavian-paler-1036230.html> accesat în data de 02. 03. 2015.
31. <http://revistacultura.ro/nou/2015/08/fictiune-vs-non-fictiune-reprezentari-ale-revolutiei-din-1989-in-literatura/> accesat în data de 01. 03. 2016

32. http://www.upm.ro/cci12/volCCI_I/Pages%20from%20Volum_CCI_I-37.pdf
accesat în data de 04. 03. 2016.
33. http://www.upm.ro/cci12/volCCI_II/Pages%20from%20Volum_texteCCI2-95.pdf p. 815, accesat în data de 12. 12. 2015.
34. <https://www.youtube.com/watch?v=QOym8SDJa6I> accesat în data de 26. 02. 2016.
35. [http://institutuldefilosofie.ro/e107_files/downloads/CFP/Extrase%20CFP%20nr.%202-2011/Teodor%20Vidam%20-%20O%20perspectiva%20critic%20constructiva%20asupra%20gandirii%20etice%20\[CFP%20nr.%202-2011\].pdf](http://institutuldefilosofie.ro/e107_files/downloads/CFP/Extrase%20CFP%20nr.%202-2011/Teodor%20Vidam%20-%20O%20perspectiva%20critic%20constructiva%20asupra%20gandirii%20etice%20[CFP%20nr.%202-2011].pdf) accesat în data de 04. 03. 2016.